

Sabina Kołodziej

Akademia Leona Koźmińskiego

EDUKACJA EKONOMICZNA DZIECI I MŁODZIEŻY W POLSCE

Wprowadzenie

Współcześnie dzieci coraz szybciej stają się aktorami świata ekonomii – już w wieku 4 lat część z nich dysponuje własnymi pieniędzmi, prawie 90% w wieku 11-18 lat regularnie otrzymuje kieszonkowe¹. Dzieci mają do swojej dyspozycji przeciętnie 56 zł, co jest kwotą o 18 zł wyższą niż 6 lat temu. Wskazuje to na wagę, z jaką należy obecnie traktować socjalizację ekonomiczną najmłodszych. Nabywanie wiedzy ekonomicznej przez dzieci ma miejsce od wczesnego dzieciństwa, gdy dzieci, towarzysząc rodzicom podczas codziennych zakupów, obserwują podejmowane przez nich działania i decyzje. W miarę rozwoju wzrasta aktywność własna dziecka, a w konsekwencji rozszerzają się możliwości pozyskiwania wiedzy i nabywania umiejętności ekonomicznych. W okresie szkolnym w proces socjalizacji ekonomicznej włączają się instytucje edukacyjne oraz podmioty działające na rynku (np. banki).

Jednocześnie badacze dążą do zmierzenia poziomu wiedzy ekonomicznej młodych Polaków. Większość przeprowadzonych w tym nurcie badań skupia się głównie na zagadnieniach związanych z pojęciem pieniądza – jego wartości, ceny w kontekście oszczędzania oraz kredytu. Analizowane są także kwestie posiadania i własności, a także pracy i bezrobocia. Wiele opracowań podkreśla ścisły związek socjalizacji ekonomicznej z rozwojem poznawczym, stąd częste odwołania do teorii rozwoju poznawczego Piageta jako istotnego wyznacznika zdolności do przyswajania pojęć ekonomicznych².

Celem artykułu jest przedstawienie badań ankietowych analizujących poziom wiedzy ekonomicznej dzieci i młodzieży w Polsce, a także inicjatyw po-

¹ Dzieci i pieniądze. Kieszonkowe nie poddaje się kryzysowi. Ipsos Polska 2010, <http://www.ipsos.pl/kieszonkowe-dzieci-2010>.

² Por. Ch.R. Levy: W jaki sposób nabywamy pojęcia i wartości ekonomiczne. W: Psychologia ekonomiczna. Red. T. Tyska. GWP, Gdańsk 2004, s. 284.

dejmowanych w zakresie edukacji ekonomicznej. Pomimo bowiem wprowadzenia do szkół przedmiotów ekonomicznych, nastawionych na kształtowanie się postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży (np. podstawy przedsiębiorczości, ekonomia w praktyce), nie jest ona przygotowana do efektywnego radzenia sobie w obszarze gospodarki. Omówienie poziomu wiedzy ekonomicznej uczniów szkół podstawowych oraz gimnazjów stanie się punktem wyjścia do scharakteryzowania inicjatyw zmierzających do poprawy poziomu edukacji ekonomicznej młodych Polaków.

Wiedza ekonomiczna dzieci i młodzieży

Badanie poziomu wiedzy ekonomicznej dzieci i młodzieży przeprowadzono przy użyciu testu podstaw wiedzy ekonomicznej, przeznaczonego do badania dzieci w wieku 11-16 lat³. Składa się on z 29 pytań zamkniętych, jednokrotnego wyboru, odnoszących się do pojęć oraz zależności ekonomicznych. Pytania zawarte w teście dotyczą m.in. takich pojęć jak: ograniczone zasoby, popyt, zysk, odsetki, konkurencja oraz zależności ekonomicznych pomiędzy ceną i popytem, a także podażą i ceną. Przykładowe pytania tego testu: *Bank płaci Ci za to, że oszczędzasz pieniądze. Jak nazywa się ta zapłata? a) pożyczka; b) zysk; c) odsetki; d) rachunek bieżący;* lub *Cena popcornu spada. Co dzieje się z ilością popcornu, jaką kupują ludzie? a) wzrasta; b) spada; c) pozostaje bez zmian; d) najpierw rośnie, potem spada.* W teście uzyskać można 29 punktów (1 punkt za każdą prawidłową odpowiedź).

Badanie przeprowadzono na 50-osobowej grupie uczniów klasy IV szkoły podstawowej (25 osób) oraz klasy III gimnazjum (25 osób). Poniższy wykres przedstawia średni rozkład wyników uzyskany przez uczniów z dwóch badanych grup wiekowych.

Rys. 1. Średni wynik w teście podstaw wiedzy ekonomicznej

³ W.B. Walstad, D. Robson: Basic Economic Test. Examiner's Manual. Joint Council on Economic Education, New York 1990.

Jak widać, zanotowano różnicę pomiędzy średnim wynikiem uzyskanym przez uczniów starszych i młodszych. Różnica ta jest istotna statystycznie ($t = 4,55$, $p > 0,0001$) oraz zgodna z dotychczasowymi ustaleniami badaczy o stopniowym nabywaniu wiedzy ekonomicznej przez dzieci. Jednocześnie należy zauważyć, iż powyższe wyniki średnie świadczą o słabej znajomości kwestii ekonomicznych zarówno przez dzieci z czwartej klasy szkoły podstawowej, jak i uczniów kończących naukę w gimnazjum (średnia tej grupy to niespełna 17 punktów na możliwych do uzyskania 29, a więc niespełna 60%)⁴.

Do podobnych wniosków prowadzi analiza badań wiedzy ekonomicznej przeprowadzonych przez Majewskiego⁵. Badanie zostało przeprowadzone na grupie 360 uczniów szóstej klasy szkoły podstawowej – słuchaczy Dziecięcego Uniwersytetu Ekonomicznego, realizującego program edukacyjny w zakresie wiedzy ekonomicznej oraz 72 uczestników podobnego programu skierowanego do gimnazjalistów (Akademia Młodego Ekonomisty). Z wyjątkiem uczestników z Warszawy, badani uczniowie wypełniali test na jednym z pierwszych spotkań, a więc można założyć, iż odzwierciedlał on ich wyjściowy poziom wiedzy.

Opracowany na potrzeby badania test dojrzałości ekonomicznej składał się z trzech części. W pierwszej części uczniowie samodzielnie oceniali własną znajomość zagadnień z zakresu przedsiębiorczości i ekonomii (w postaci deklaracji znajomości podanych pojęć), a następnie definiowali wybrane, najlepiej znane hasła (np. inflacja, cena rynkowa, budżet państwa). Druga część testu wymagała od osób badanych deklaracji posiadania konkretnej wiedzy (np. dotyczącej przyczyn zmian koniunktury światowej gospodarki lub wypełniania kwestionariusza PIT), natomiast w części trzeciej uzupełniali podane zdania terminami ekonomicznymi (np. *Ceny mieszkań wzrosły, bo wzrósł na rynku nieruchomości*).

Zgromadzone wyniki dowodzą, że uczniowie kończący edukację w szkole podstawowej, jak również uczący się w gimnazjum, odznaczają się niskim poziomem wiedzy ekonomicznej. Największą trudność sprawiały badanym pytania dotyczące zagadnień makroekonomicznych, z którymi uczniowie mają kontakt głównie za pośrednictwem mediów. Wiedza uczniów jest fragmentaryczna i niespójna, zawiera przekłamania i stereotypowe sądy obecne wśród dorosłych członków społeczeństwa. Jest to szczególnie istotne, gdyż częsta obecność w środkach masowego przekazu terminów makroekonomicznych (tj. bezrobocie, podatki, PKB) sprawia, iż respondenci błędnie sądzą, że znają dane pojęcie, jednak próba ich zdefiniowania kończy się niepowodzeniem (np. budżet państwa utożsamiany był z sumą wszystkich pieniędzy w państwie).

⁴ Autorka dziękuje za pomoc w przeprowadzeniu badań p. Magdalenie Szymańskiej.

⁵ B. Majewski: Badanie świadomości i podstaw wiedzy ekonomicznej wśród uczestników programów edukacyjnych skierowanych do najmłodszych. „E-mentor” 2010, nr 2 (34).

Stosunkowo lepiej znane są te terminy ekonomiczne, z którymi badani uczniowie mogli spotkać się w życiu codziennym, np. podczas rozmów rodzinnych (np. odsetki, przychód, VAT). Majewski podkreśla jednak, że znajomość terminu nie zawsze oznacza umiejętność wykorzystania wiedzy w konkretnej sytuacji rynkowej (np. obliczenie odsetek).

Należy przy tym podkreślić, iż zgodnie z założeniem autora badań uczestnikami powyższych zajęć stają się uczniowie pochodzący głównie z dużych miast, zainteresowani tematyką ekonomii lub zapisani przez rodziców wyedukowanych ekonomicznie, co może przekładać się na osiąganie przez nich wyższego niż w całej populacji wyniku. Choć założenie to nie zostało zweryfikowane, dodatkowo wzmacnia ono znaczenie słabego wyniku badanych uczniów w zakresie wiedzy ekonomicznej i dowodzi konieczności działań w zakresie edukacji ekonomicznej⁶.

Formy edukacji ekonomicznej dzieci i młodzieży

Socjalizacja ekonomiczna jest procesem zmierzającym do zrozumienia przez podmiot otaczającego go świata gospodarki i kształtującym umiejętność efektywnego poruszania się w nim⁷. Jednym z kluczowych elementów tej socjalizacji jest więc nabywanie wiedzy ekonomicznej, odnoszącej się do rozumienia podstawowych pojęć ekonomicznych oraz funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Jak już podkreślano, socjalizacja ekonomiczna ma miejsce od najmłodszych lat dziecka i odbywa się początkowo w rodzinie. W momencie rozpoczęcia przez dziecko edukacji szkolnej w omawiany proces włączają się instytucje edukacyjne, a także coraz częściej – komercyjne.

Poniżej opisane zostaną działania podejmowane w ramach edukacji ekonomicznej przez: Narodowy Bank Polski, Szkolne Kasy Oszczędności (SKO) bank PKO BP, Fundację Bankową im. Leopolda Kronenberga Banku Citi Handlowy, a także prężnie rozwijające się i zyskujące coraz większe grono uczestników Dziecięce Uniwersytety Ekonomiczne oraz Akademie Młodego Ekonomisty. Edukacją ekonomiczną zajmuje się jeszcze wiele innych organizacji lub fundacji (np. portal www.ekonomianaulicy.pl, Fundacja Edukacji Ekonomicznej), w artykule ograniczono się jednak do opisu tych inicjatyw ogólnokrajowych, które mają za sobą najdłuższą historię (np. SKO) i w których edukacja jest głównym obszarem ich działalności (np. uniwersytety ekonomiczne).

⁶ Podobne wyniki uzyskał autor w analogicznym badaniu przeprowadzonym rok później: B. Majewski: Świadomość i dojrzałość ekonomiczna nastolatków – wyniki badania w roku szkolnym 2010/11. „E-mentor” 2011, nr 1 (38).

⁷ Por. Ch.R. Levy: Op. cit., s. 277.

Narodowy Bank Polski w ramach realizacji funkcji edukacyjnej prowadzi portal edukacji ekonomicznej, kierowany głównie do młodzieży gimnazjalnej i licealnej, nauczycieli oraz studentów⁸. Portal ten zawiera nie tylko aktualne informacje ekonomiczne, lecz także słownik terminów ekonomicznych, artykuły popularnonaukowe oraz prezentacje multimedialne. Należy przy tym zaznaczyć, że zamieszczone na portalu wiadomości podane są w przystępnej formie, zilustrowane wieloma przykładami, aby były możliwie najbardziej zrozumiałe dla młodego odbiorcy i zachęcały do dalszego kontaktu. W ramach omawianego portalu dostępne są również gry, zarówno proste, sprawdzające np. znajomość terminów ekonomicznych, jak również decyzyjne, w których gracz dąży do uzyskania największego zysku z prowadzonej działalności. Poprzez formę zabawy uczestnicy zdobywają wiedzę ekonomiczną (np. puzzle różnych banknotów i monet lub krzyżówki) oraz w praktyce niejako zapoznają się z realiami funkcjonowania podmiotów gospodarczych na rynku, co zmierza do rozbudzania postaw i zachowań przedsiębiorczych wśród młodzieży. Niezwykle istotną częścią omawianego portalu jest platforma e-learningowa, która bezpłatnie oferuje możliwość szkoleń z zakresu np. mikro- lub makroekonomii, podstaw inwestowania lub zasad racjonalnego zaciągania zobowiązań finansowych, jak również analizy finansowej firmy. W 2006 roku portal rozszerzył swoją ofertę o serwis euro.nbportal.pl, który stanowi kompendium wiedzy o wspólnej walucie europejskiej oraz dział numizmatyki, adresowany do miłośników monet i banknotów. Portal zawiera także materiały i propozycje dla nauczycieli, m.in. scenariusze lekcji prowadzonych w sposób tradycyjny, jak również lekcje interaktywne oraz Klub Przedsiębiorczych Nauczycieli Impuls, który umożliwia swym członkom współuczestnictwo w inicjatywach edukacyjnych NBP. Portal NBP jest największą platformą edukacyjną w Polsce, z której zawartości korzystają nie tylko uczniowie i studenci, lecz również nauczyciele przedmiotów ekonomicznych (portal zawiera scenariusze lekcji).

Najstarszym programem edukacji finansowej w Polsce są Szkolne Kasy Oszczędności pod patronatem banku PKO BP, powołane w latach 20. ubiegłego wieku. Podobnie jak portal edukacji ekonomicznej NBP, jest to inicjatywa unikalna w skali Europy i świata, zmierzająca do rozwijania przez dzieci i młodzież kompetencji zarządzania finansami osobistymi, kształtowania nawyku oszczędzania i gromadzenia wiedzy na ten temat, a także nabywania praktycznych umiejętności korzystania z usług bankowych⁹. SKO jest kierowany do uczniów poniżej 13. roku życia, oferując pierwszy w Polsce serwis bankowości internetowej dla dzieci. Warto zauważyć, że SKO kładzie także nacisk na domową edukację ekonomiczną i dąży do aktywnego włączenia rodziców w proces kształtowania

⁸ Witryna internetowa NBP, www.nbportal.pl.

⁹ Witryna internetowa PKO BP, www.pkobp.pl.

nawyku oszczędzania przez dzieci (m.in. poprzez scenariusze zabaw z dziećmi adresowane do ich rodziców i opiekunów). Od 2010 roku SKO rozszerzyło swoją działalność edukacyjną o audycje radiowe dla dzieci „SKO – Słuchaj, Kalkuluj, Oszczędzaj”, które mają na celu rozwijanie świadomości finansowej. W tym samym roku powstał, jako dodatek do „Poradnika Bankowego”, poradnik ekonomiczny dla dzieci i młodzieży „Brawo Bank”. Ponadto na platformie skupione są blogi szkół uczestniczących w programie, materiały edukacyjne, a także organizowane są konkursy o szeroko pojętej tematyce racjonalnego gospodarowania zasobami. Obecnie w programie SKO uczestniczy prawie 2000 szkół z całego kraju, zaś czynnie oszczędza ok. 150 tysięcy uczniów.

Edukacja ekonomiczna jest także priorytetowym obszarem działalności powołanej przy banku Citi Handlowy Fundacji Bankowej im. Leopolda Kronenberga. Fundacja realizuje swoje projekty we współpracy z innymi podmiotami (np. NBP, Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, sieć Wyższych Szkół Bankowych) i dotyczą one m.in. edukacji ekonomicznej dzieci i młodzieży (program „Od grosika do złotówki” realizowany w ramach nauczania zintegrowanego w klasach 1-3 oraz „Moje finanse” – program edukacji ekonomicznej prowadzony wspólnie z NBP i adresowany do młodzieży szkolnej¹⁰). Część swojej działalności fundacja adresuje również do uczniów szkół ponadgimnazjalnych, planujących dalsze kształcenie w dziedzinie ekonomicznej i w przyszłości wybór zawodu z branży finansowej. Program ten składa się z trzech części: Olimpiady wiedzy o finansach „Banki w akcji”, Dnia Przedsiębiorczości, w czasie którego uczniowie są zapraszani do siedziby banku, aby zapoznać się z pracą bankowca, oraz warsztatów wzbogacających wiedzę o zasadach funkcjonowania instytucji bankowych. Ponadto fundacja inicjuje również programy edukacyjne kierowane do dorosłych (np. „Tydzień dla oszczędzania”) oraz wspólnie z NBP zainicjowała działania na rzecz opracowania projektu Narodowej Strategii Edukacji Finansowej¹¹. Działania realizowane przez Citi Handlowy są próbą przeniesienia na polski grunt doświadczeń Citi Foundation, która w prawie 100 krajach całego świata promuje wiedzę finansową¹².

Niezwykle cenną inicjatywą w zakresie edukacji ekonomicznej są powstałe i rozwijające się w ciągu ostatnich kilku lat Dziecięce Uniwersytety Ekonomiczne,

¹⁰ Program edukacyjny „Moje finanse” został w 2002 r. wzbogacony o prowadzony razem z „Gazetą Wyborczą” ogólnopolski konkurs „Z klasy do kasy”. Polega on na udziale w grze inwestycyjnej, w której zespoły uczniów (od poziomu gimnazjalnego), inwestując powierzone im wirtualne środki pieniężne, w praktyce uczą się zarządzania własnymi finansami. Konkurs cieszy się dużym powodzeniem wśród uczniów, czego dowodem jest kilkaset tysięcy dotychczasowych uczestników.

¹¹ Witryna internetowa Fundacji Bankowej im. Leopolda Kronenberga, <http://www.citibank.pl/poland/kronenberg/polish/index.htm>.

¹² M. Goszczyńska, S. Kołodziej, A. Trzecińska: *Uwikłanie w świat pieniądza i konsumpcji. O socjalizacji ekonomicznej dzieci i młodzieży*. Difin, Warszawa 2012, s. 125.

kierowane do uczniów klas piątych i szóstych szkół podstawowych oraz bliźniacza Akademia Młodego Ekonomisty, będąca programem edukacji ekonomicznej gimnazjalistów. Organizatorem tych przedsięwzięć była Fundacja Promocji i Akredytacji Kierunków Ekonomicznych wraz z kilkoma wyższymi uczelniami ekonomicznymi (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Uniwersytet w Białymstoku)¹³. Działania te objęte są także patronatem honorowym Ministerstwa Edukacji Narodowej. W ramach uniwersytetu, jak i akademii organizowane są jednosemestralne, bezpłatne kursy dla uczestników. W czasie danego semestru organizowanych jest sześć dwugodzinnych spotkań poświęconych tematyce zarządzania, ekonomii, marketingu, historii gospodarczej, psychologii, a także etyki biznesu. Wiedza jest przy tym przekazywana w sposób dostosowany do młodego odbiorcy, a także wzmacniana prezentacjami multimedialnymi. Spotkania te mają charakter interaktywny – uczestnicy zdobywają wiedzę w czasie dyskusji, prac zespołowych, a także gier.

Witryny internetowe obu inicjatyw zawierają ponadto bazę wiedzy, złożoną z prezentacji z poszczególnych edycji kursów, a także innych materiałów udostępnionych bezpłatnie.

Ciekawym i wartościowym uzupełnieniem kursów dla uczniów jest także oferta zajęć dla rodziców, odbywających się w tym samym czasie. Zajęcia te mają na celu pomoc w kształtowaniu umiejętności przedsiębiorczych u dzieci i młodzieży poprzez m.in. naukę racjonalnego gospodarowania pieniędzmi, wrażliwość na zagadnienia etyczne, bezpieczne korzystanie z dostępnej technologii. Podnoszenie świadomości ekonomicznej rodziców jest istotne z co najmniej kilku względów: 1) dorośli Polacy, podobnie jak dzieci i młodzież, posiadają niewielki zasób wiedzy ekonomicznej¹⁴, trudno im więc wspomagać w tym zakresie rozwój swoich dzieci; 2) jak już podkreślano, rodzice i opiekunowie stanowią niezwykle istotny element socjalizacji ekonomicznej – dziecko uczy się wielu zachowań poprzez proces modelowania, a więc kształtowanie racjonalnych zachowań rodziców w sferze ekonomicznej sprzyja nabywaniu kompetencji ekonomicznych przez dzieci; 3) zgodnie z wieloma badaniami, a także analizą przeprowadzonych przez autorkę testów wiedzy, wyższe wyniki we wspomnianym teście uzyskiwały dzieci rodziców, którzy wprowadzali elementy wychowania ekonomicznego

¹³ Witryna internetowa Dziecięcego Uniwersytetu Ekonomicznego, www.uniwersytet-dzieciecy.pl; Witryna internetowa Akademii Młodego Ekonomisty, www.gimiversity.pl.

¹⁴ Por. A. Domurat, S. Kołodziej, A. Macko, T. Tysza: Wiedza ekonomiczna polskiego społeczeństwa – 2008. Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. L. Koźmińskiego. Niepublikowany raport z badań 2009.

(rozmowy z dzieckiem na tematy ekonomiczne, wyjaśnianie zjawisk świata gospodarczego, dawanie dzieciom regularnego kieszonkowego)¹⁵.

Powyższa forma edukacji ekonomicznej cieszy się coraz większym zainteresowaniem wśród młodzieży i rodziców – liczba chętnych do zapisu parokrotnie przewyższa dostępne miejsca, pomimo iż w każdym semestrze w zajęciach bierze udział ponad 650 uczniów. Bardzo wysoko oceniane są też oferowane przez uniwersytet kursy, gdyż 97% studentów jest zadowolonych z uczestnictwa¹⁶.

Podsumowanie

Transformacja polskiej gospodarki po 1989 roku przyczyniła się do powstania, a następnie dynamicznego rozwoju sieci placówek handlowych oraz wielu instytucji finansowych – banków, giełdy. Konsekwencją tych przemian było powstanie zupełnie nowej rzeczywistości ekonomicznej, która wiąże się ze wzrostem aktywności ekonomicznej dużej części społeczeństwa polskiego, w tym także dzieci i młodzieży. To z kolei przyczyniło się do wzrostu wiedzy i świadomości ekonomicznej, która jednak w dalszym ciągu różni się od tej, jaka charakteryzuje ich rówieśników na Zachodzie¹⁷.

Opisane powyżej instytucjonalne formy edukacji ekonomicznej, realizowane głównie przez fundacje i agendy pozarządowe, w pewnej mierze zastępują działania, które powinny być domeną środowiska rodzinnego oraz wychowawców i nauczycieli w przedszkolach i szkołach. Najprawdopodobniej jednak niski poziom wiedzy ekonomicznej dorosłych Polaków oraz brak specjalnych programów edukacyjnych sprawia, iż osoby te nie posiadają odpowiednich kompetencji do występowania w takiej roli. Z tego powodu edukacja ekonomiczna skierowana do dorosłych Polaków powinna, oprócz przekazywania wiedzy i kształtowania pożądanych umiejętności ekonomicznych, kłaść nacisk na aspekty związane z oddziaływaniem przez dorosłych na ich dzieci. Podkreślano już bowiem, że osoby najbliższe mają bardzo duże znaczenie w procesie socjalizacji ekonomicznej. Jednocześnie, choć nie podejmowano badań nad przejmowaniem przez dzieci nieefektywnych form zachowań ekonomicznych dorosłych (np. nadmierne zadłużanie się, ryzykowne gospodarowanie zasobami finansowymi),

¹⁵ Współczynnik korelacji r-Pearsona pomiędzy wynikiem w teście wiedzy dziecka a stosowaniem przez rodziców elementów wychowania ekonomicznego wyniósł 0,50; $p > 0,0001$.

¹⁶ Witryna Internetowa Dziecięcego Uniwersytetu Ekonomicznego, www.uniwersytet-dzieciacy.pl.

¹⁷ M. Goszczyńska, S. Kołodziej, A. Trzeńska: Op. cit., s. 131.

wspomniana teoria społecznego uczenia się Bandury pozwala przypuszczać, że mechanizm ten może funkcjonować także w tym przypadku¹⁸.

Badania wskazują także, iż zrozumienie mechanizmów regulujących działanie poszczególnych podmiotów na rynku jest elementem kluczowym dla wykształcenia się całościowego systemu wiedzy ekonomicznej. Wiedza ta nie jest przekazywana obligatoryjnie w ramach kształcenia na poziomie podstawowym lub średnim, zaś jej brak może negatywnie rzutować na zdolności adaptacyjne młodzieży, a w konsekwencji prowadzić do podejmowania w przyszłości nieoptymalnych decyzji ekonomicznych, polegających m.in. na nadmiernym zadłużaniu się lub, wynikającym z niewiedzy, lokowaniu oszczędności w instrumentach finansowych obarczonych dużym ryzykiem¹⁹.

W tym świetle opisane w artykule inicjatywy edukacyjne są niezwykle istotne, lecz równie kluczowym wydaje się zbadanie ich efektów. Jednak ze względu na fakt, iż programy te są realizowane dopiero od kilku lat, a w dodatku obejmują swym zasięgiem niewielką część populacji młodych Polaków i to jedynie tych zamieszkujących duże aglomeracje wielkomiejskie, na ewentualne rezultaty podejmowanych działań należy poczekać do momentu usamodzielnienia się ekonomicznego ich uczestników. Będą więc one widoczne dopiero za kilka, kilkanaście lat, gdy pierwsi ich uczestnicy (mający obecnie po kilkanaście lat) staną się niezależnymi podmiotami na rynku dóbr i usług, podejmującymi samodzielne decyzje finansowe.

ECONOMIC EDUCATION OF CHILDREN AND YOUTH IN POLAND

Summary

Knowledge and understanding of basic economic concepts is the basis for the future orientation of young people in the world of economy and influences taken in this sphere behavior. Nowadays, children earlier and earlier take activity in economy, thus the role of economic knowledge increases. The article records the results of research on economic knowledge concerning basic concepts and on the understanding of market mechanisms by Polish pupils as well as presents the institutional form of economic education in Poland. The conducted research show that young people in Poland have insufficient economic knowledge. Forms of economic education of pupils conducted by the Polish National Bank and other commercial banks as well as The Children University of Economic and The University of Young Economist are also discussed.

¹⁸ Nawiązuje to do socjologicznego terminu społecznego „dziedziczenia” ubóstwa.

¹⁹ M. Goszczyńska, S. Kołodziej, A. Trzcńska: Op. cit., s. 137.